

«ІНСТИТУТ» СТИВЕНА КІНГА І ТЕНДЕНЦІЇ ФЕНТЕЗІЙНОЇ МІФОТВОРЧОСТІ ПЕРШОЇ ЧВЕРТІ ХХІ СТ.

“THE INSTITUTE” BY STEPHEN KING AND TRENDS IN FANTASY MYTH-CREATION OF THE FIRST QUARTER OF THE XXI CENTURY

Гурдуз А.І.,

orcid.org/0000-0001-8474-3773

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри української мови, літератури та методики навчання
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

Сучасний фентезійний роман проявляє високу жанрову гнучкість та адаптивність у розвитку, тому часто є важко ідентифікованим. Оскільки саме фентезійним складник нині є провідним чинником впливу на художній процес, дослідження відповідних новітніх репрезентативних зразків є вельми актуальним. Одним з найскладніших фентезійних феноменів кінця ХХ – першої чверті ХХІ ст. є романістика Стивена Кінга як полірівневий і циклічно організований метатекст у динаміці. У нашій статті вперше здійснено спробу комплексного міфопоетичного аналізу концептуального для прозаїка твору «Інститут» (2019). При наявності власне фантастичного елемента, цей роман проявляє чіткі риси фентезійного твору і відображає ключові ознаки трансформованої на початку ХХІ ст. мета-жанрової парадигми. Уперше на фентезійному тлі першої чверті ХХІ ст. визначаємо особливості міфопоетичної парадигми «Інституту» (вона сформована інтенсивним інтертекстуальним наповненням роману, тобто належить до джойсівського типу міфологізування), аналізуючи у творі, зокрема, структури фентезійного синтаксису (Б. Аттебері). Висвітлюємо логіку співвідношень інсталюваного в текст роману сюжетно-образного конструкта «дім дивних дітей» з погляду досвіду роботи з ним інших авторів; рельєфності дослідження сприяє зіставлення позитивної й негативної іпостасей «дому», а також варіантів цього конструкта різного ступеня пророблення. Звертаємо увагу на художнє дослідження С. Кінгом проблеми магічного мислення сучасної особистості, що включає одивнення науково-технічних досягнень і представлення законів і системних закономірностей у проявах ірраціонального, а також підхоплення й розвиток автором актуалізованої в сучасному фентезі теми допустимості боротьби зі злом силами зла, оскільки герой тепер часто безпосередньо пов'язаний з «темним» началом. Останнє положення безпосередньо лежить в етичній площині і підключає окремий шар питань сучасної переоцінки моральної системи координат.

Матеріал пропонованої статті отримує додаткову вагу у зв'язку з тим, що творчість С. Кінга є помітним чинником впливу на розвиток українського фентезійного роману і метажанру західного канону в цілому.

Ключові слова: фентезійний роман, типологія, модуль, трансформація, метатекст, конструкт.

The modern fantasy novel exhibits high genre flexibility and adaptability in development, which is why it is often difficult to identify. Since the fantasy component is currently the leading factor influencing the artistic process, the study of its latest representative examples is very relevant. One of the most complex fantasy phenomena of the end of the XX – the first quarter of the XXI centuries is the novels by Stephen King as a multi-level and cyclically organized metatext in dynamics. Our article is the first attempt at a comprehensive mythopoetic analysis of the work “The Institute” (2019), which is conceptual for a prose writer. With the presence of a purely fantastic element, this novel exhibits clear features of a fantasy text and reflects key markers of the metagenre paradigm transformed at the beginning of the XXI century. Against the fantasy backdrop of the first quarter of our century, we determine the features of the mythopoetic paradigm of “The Institute” for the first time (it is formed by the intense intertextual content of this novel, that’s why the text belongs to the Joycean type of mythologizing); we analyze in the artistic work, in particular, the structures of fantasy syntax (B. Attebery). We highlight the logic of the relationships of the plot-figurative construct “Home for Peculiar Children” installed in the text of the novel from the point of view of the experience of other authors working with it; the relevance of our study is enhanced by the comparison of the positive and negative hypostases of “the Home”, as well as variants of this construct of varying degrees of artistic elaboration. We draw attention to S. King’s artistic study of the problem of magical thinking of the modern individual, which includes the astonishment of scientific and technical achievements and the presentation of canons and systemic patterns in manifestations of the irrational; we are also considering the author’s uptake and development of the theme of the permissibility of fighting evil with the forces of evil, which has been actualized in modern fantasy, since the hero is now often directly connected with the “dark” principle. The latter position lies directly in the ethical plane and connects a separate layer of issues of the modern reassessment of the moral coordinate system.

The material of the proposed article gains additional weight due to the fact that the artistic work by S. King is a notable factor influencing the development of the Ukrainian fantasy novel and the metagenre of the Western canon as a whole.

Key words: fantasy novel, typology, module, transformation, metatext, construct.

Постановка проблеми. Інтенсивність літературно-мистецького процесу кінця ХХ – першої чверті ХХІ ст. з помітними змінами на рівні жанрових парадигм показала неготовність ряду чинних літературознавчих концепцій і галузей

до оперативного реагування на новітні художні феномени (С. Бесснетт, Я. Поліщук, Т. Гребенюк та ін.) та опосередковано викликала певну термінологічну неузгодженість. У випадку з найбільш прогресивним фентезійним метажанром

ситуація стала показовою: неспроможність його теоретичної бази кваліфікувати і класифікувати сучасні явища і тенденції визнали провідні вчені світу, зокрема Е. Джеймс, Ф. Мендлесон [1, с. 2], Б. Аттебері [2, с. 164] й ін. У спробах подолати поняттєвий колапс і водночас здійснити комплексне вивчення найбільш суперечливих ланок літературного процесу (зокрема, пов'язаних із міфотворчістю) продуктивними себе зарекомендували кластерні розробки, з найпомітніших серед яких назвемо модусний аналіз фентезійного корпусу Ф. Мендлесон [3, с. xiv], студіювання «міфологічних сценаріїв» та «семіотичних боксів» Ю. Вишницькою [4, с. 119], аспектно – сторітелінговий підхід до розгляду тематичних комплексів у фентезі З. Годунок [5]. Оптимальність названих систематик для вивчення творів, змодельованих за джойсівським типом міфотворчості, очевидна.

У світлі сказаного кваліфікація параметрів сучасних літературних продуктів та висвітлення їх місця в літературному процесі з погляду традиції й новаторства значно ускладнені та можуть бути полемічними з огляду на обрану вченими методологію. Зокрема викликана цим, показова строкатість експертних думок стосується творчості Стивена Кінга, хронологічно останні тексти якого або поки обійдені увагою науковців, або загалом схарактеризовані схематично. Прикладом майже не дослідженого зразка сучасної фантастико-фентезійної прози є роман автора «Інститут» («The Institute», 2019), умовою всебічного осягнення якого є зосередження на принципах його міфопоетичної парадигми. Цей твір поєднує в собі не тільки провідні метажанрові явища і тенденції, але й відображає помітні в соціокультурному просторі ідеї, світоглядні особливості сучасного представника західної урбаністичної культури. У творчості С. Кінга «Інститут» також відіграє важливу роль як маркер чергового витку творчого зростання та елемент метатексту класика американської літератури. Нарешті, цей твір становить приклад оригінально інтерпретованого, популярного в сучасній прозі сюжетно-образного модуля «дім дивних дітей», що заслуговує на дослідження його також у цій окремій площині. Зі сказаного видно, що аналіз та оцінка міфопоетичних конструкцій «Інституту» С. Кінга перебуває в руслі актуальних проблем сучасного літературознавства, зокрема історії американської літератури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Висока продуктивність С. Кінга, його творче самопереосмислення, повернення до аспектів більш ранньої прози для розвитку закладених у ній мотивів та образів, а також системна вклю-

ченість до актуального мистецького, соціокультурного і політичного дискурсів забезпечують постійні оновлення і ревізію письменницького доробку. Орієнтування в останні десятиліття на системне осмислення прози С. Кінга сприяло висвітленню процесів концептуалізації його зрілих творів, хоча варто визнати швидке застарівання досліджень прози письменника (як Л. Бедлі [6, с. 15–72], Х. Стренджелл [7], Т. Магістрейл [8] або Б. Вінсента з його описовими анотаціями [9]), зокрема в силу мистецької еволюції. При цьому факт вибудовування у творах С. Кінга концепцій метаобразів [8, с. 131–132] підтверджує необхідність дослідження кожного наступного його тексту як (потенційного) елемента єдиної системи, яка забезпечується насиченою автотекстуальністю. З іншого боку, саме роман С. Кінга сприяє розвитку ряду популярних у сучасній американській і світовій літературі сюжетно-образних конструктів, вивчення яких нині набуває особливої актуальності, зокрема у світлі положень Б. Аттебері про фентезійний синтаксис [2, с. 164].

«Інститут» у поточній фазі творчої еволюції автора є помітним явищем, котре безпосередньо розвиває попередній дискурс С. Кінга, зокрема про незвичайних дітей (передовсім, романів «Керрі» – «Carrie», 1974; «Сяйва» – «The Shining», 1977, з їхніми похідними текстами та інших творів) як системою образів, проблематикою, так і особливим світорозумінням. При цьому роман залишається фактично не дослідженим, не включеним або поверхово згаданим у комплексних працях із питань вивчення зрілої творчості письменника, і це дисонує з широким колом досліджень про стиль і проблематику прози С. Кінга як провідного сторітелера сучасних США [8]. У достатньо схематичних рецензіях на «Інститут» переважно наведені тільки очевидні образні й аспектні проблемні паралелі до ранішої прози письменника. Так, повернення тут С. Кінга до типажів героїв «Сяйва», «Керрі» чи «Ловця снів» («Dreamcatcher», 2001) фіксує Н. Аллан [10], простіші асоціації стосовно роману у Р. Дж. Ханеке [11], хоча обидва критики констатують самооновлення автора навіть у подібному і творчо розвиненому повторенні. При тому, що Р. Дж. Ханеке справедливо вказує, що власне Інститут стає одним із провідних персонажів роману [11], дослідник не розглядає цей синтетичний образ як типовий сюжетно-образний модуль, конструкт, тобто не говорить про відповідний інтерпретаційний кластер, в якому аналізований роман посідає важливе місце. Поза зазначеним художнім контекстом наявне в творі

мистецьке зростання С. Кінга не є очевидним, а його рух від одиничного героя (у «Сяйві») до названого художнього модуля взагалі не артикульований. Міфопоетична парадигма роману, в такий спосіб, залишається не дослідженою, ряд відгуків про твір є описовими (така ситуація і в одній з останніх монографій Б. Вінсента [9]), а належність «Інституту» до метатексту письменника без системного пропонованого нами підходу вивчення може бути тільки вказана. Оскільки ми розглядаємо «Інститут» на тлі фентезійної прози першої чверті ХХІ ст., значна частина яких малодосліджена або не вивчена взагалі, це також свідчить про новизну розвідки.

Постановка завдання. Метою пропонованої статті є вперше визначити специфіку міфопоетичної парадигми «Інституту» С. Кінга на тлі тенденцій фентезійної міфотворчості першої чверті ХХІ ст. Досягнення цієї мети передбачає а) висвітлення побудови інтертексту роману з урахуванням тлумачення доробку письменника як єдиного метатексту; б) аналіз інтерпретації в «Інституті» ключового структурного складника – модуля «дім дивних дітей» у площинах міфопоетики, сюжету і системи образів. Підключення до аналізу роману широкого жанрового контексту дозволить висвітлити своєрідність і глибину переосмислення письменником названого модуля, наочно показати еволюцію митця та органічність його мислення актуальній фантастико-фентезійній парадигмі. Заявлену мету розвідки реалізуємо шляхом синтезування компаративного, міфопоетичного і психоаналітичного методів дослідження.

Виклад основного матеріалу. В «Інституті» С. Кінг традиційно зосереджений на проблемах дорослішання в умовах соціокультурних криз сучасного суспільства, питаннях (дитячих) страхів, пізнання і прозріння. Уміщуючи постать підлітка Люка Елліса в епіцентр соціального експерименту за межами моралі (незаконні дослідження з екстрасенсорними здібностями дітей на таємній американській базі лабораторного типу – умовному «Інституті» [12, с. 82] не дарма асоційовані зі злочинами фашистів у концтаборах Другої світової війни [12, с. 539]), письменник, як і в раніших названих творах, використовує дитячі образ і мислення як метафори осягнення людством поки не пізнаного, порушує питання етично допустимого у (квазі)просуванні людства вперед. Такі художньо концентровані картини є багато в чому провокативними для читача, адже все, що пов'язане з дитиною, викликає в аудиторії загострену реакцію. Власне саме зацікавлення експериментальним зумовило й утвердило в літературі та

кіно успіх сюжетно-образному конструкта «дім дивних дітей» [13], в основу якого лягли синтезовані мотиви інтерактивного шоу та переосмисленої військової гри (один з хронологічно останніх варіантів цього бачимо в циклі «Емпіреї» («The Emyrean», 2023–2025) Р. Яррос).

У характерному для С. Кінга складному сюжеті з численними побічними відгалуженнями і деталізацією значну роль відіграє насичений інтертекст, котрий охоплює поле від класичної й авторської казки до фентезійних взірців (Дж. Р. Р. Толкіна, коміксоїдної міфології), від біблійного, філософського (Ф. Ніцше) до антивоєнного дискурсу (творчості Б. Брехта, Дж. Орвелла), торкається аспектів криптоісторії тощо. Така побудова передбачає і виправдовує лінійно-мозаїчний принцип міфопоетики твору, сформованої за джойсівським типом (недаремно С. Кінг у пізнішому «Згодом» згадує Джойсові «Поминки за Фіннеганом» («Finnegans Wake», 1939) [15, с. 45]); ядром міфопоетичної парадигми при цьому є оригінально інтерпретований сюжетно-образний модуль «дім дивних дітей»; він становить семантичний центр роману, поєднує лінії персонажів і зумовлює квест головного героя Люка Елліса.

Висока частотність звертання письменників до зазначеного модуля в першій чверті ХХІ ст., з одного боку, і його низька дослідженість – з іншого, орієнтують на фокусування уваги в романі «Інститут» саме на цій уже типовій структурі. До того ж, при наявності змістового складника фантастичного жанру, «Інститут» С. Кінга тяжіє і може бути кваліфікований у фентезійних координатах, на що системно вказує сам автор. Центральні в тексті надприродні (екстрасенсорні) здібності маленьких «в'язнів» [12, с. 104] таємної медичної лабораторії – жахливого «притулку» [12, с. 217] під керівництвом місіс Сигсбі («Дім місіс Сигсбі для неслухняних дітей-екстрасенсів» [12, с. 82]) піднесені в одному семантичному полі з суперсилами [12, с. 72], що підкреслено апелюванням до коміксоїдів (Супермена, Бетмена, Людини-Павука) та прямим протиставленням з ними: «Ми не Ліга Справедливості чи люди-Х» [12, с. 85].

Вустами генія Люка Елліса артикульовано й одну з ключових у романі проблему «магічного мислення» [12, с. 546], котре в суспільстві ХХІ ст. залишається живим і впливовим, здатне в разі надмірного педалювання шкодити розвитку людства. Поряд із раціоналізмом і цифровізацією, сучасна цивілізація зберегла бажання передбачати майбутнє і в цьому – іноді таємно жертвувати своїм членами, підміняти наукові підходи

і містицизм. Проблему «магічного мислення» С. Кінг порушує і в інших творах, характеризуючи як магічні прояви науково-технічного прогресу: наприклад, у «Казці» («*Fairy Tale*», 2022) герой міркує, чим є ядерна зброя, якщо не чорною магією [16, с. 677]). Тобто митець застосовує ефект одивнення науки і технології.

Маємо констатувати, що нині складною для жанрової ідентифікації є низка властивих міському фентезі явищ, сутнісно близьких фантастичним. Твори супергеройського типу при частому поєднанні в них науково-фантастичних і фентезійних елементів відносять саме до фентезійних [17]. Більш того, з класичними коміксодрами в новелізаціях та екранізаціях ХХІ ст. усе частіше співпрацюють представники давньогрецької, нордичної міфології, до супергеройських команд на зразок «Месників» («*The Avengers*», США, 2012–2019) реж. Дж. Відона та Е. і Дж. Руссо, «Ліги Справедливості» («*Justice League*», США, 2017) реж. З. Снайдера чи «Ліги Правосуддя» («Чорний Адам» – «*Black Adam*», США, 2022) реж. Ж. Кольєта-Серри) та їхніх антиподів доєднуються осучаснені постаті чаклунів і відьом («Доктор Стрендж: Війна вимірів» – «*Doctor Strange: Dimension War*», 2024, Дж. Лавгроува), надприродних істот тощо, тобто магічне й екстрасенсорне при формальному зближенні синонімізуються, спільним знаменником маючи надприродне, надлюдське. Протилежною тенденцією у фентезі є все частіше осмислення магії як доступної в масовому навчанні технології – у світах А. Сапковського, С. Кларк, С. Грін та ін.

Уперше визначений і номінований нами (асоціативно з однойменним першим томом гексалогії Р. Ріггза) в низці фантастико-фентезійних творів ХХ – перших десятиліть ХХІ ст. сюжетно-образний модуль «дім дивних дітей» [13; 14, с. 368–378] оригінально інтерпретований С. Кінгом в «Інституті» і становить значний науковий інтерес. Презентування в романі цього модуля стало для С. Кінга своєрідним поверненням до теми, оскільки популярності й розвитку конструкта сприяла його «Довга хода» («*A Long Walk*», 1979). Подібні повернення для опрацювання образу, мотиву чи сюжетного елемента характерні для С. Кінга, значний обсяг прози котрого становить єдиний метатекст. Так, у хронологічно пізніших роботах письменник розвиває ранні мотиви (показовим стосовно «Сяйва» є «Доктор Сон» («*Doctor Sleep*», 2013)), практикує форму романного циклу тощо. Окрім властивого С. Кінгу проведення наскрізних біблійної та шекспірівської ліній, його твори активно підтриму-

ють діалог із літературним і кінодискурсами ХХ–ХХІ ст., апелюючи до доробків Дж. Р. Р. Толкіна, Л. Керролла, С. Маєр, Дж. Р. Р. Мартіна й ін. Обізнаність С. Кінга з сучасним літературним процесом важлива в контексті аналізу міфопоетики «Інституту», оскільки на момент написання роману вже отримали популярність перші томи «Дому дивних дітей» («*Miss Peregrine's Home for Peculiar Children*») Р. Ріггза, «Голодні ігри» («*Hunger Games*», 2008–2010) С. Коллінз, «Той, що біжить лабіринтом» («*The Maze Runner*», 2009–2010) Дж. Дешнера тощо, – тобто ті твори, в сюжетах яких модуль «дім дивних дітей» також є знаковим і рушійним.

Сюжетно-образний конструкт «дім дивних дітей» послідовно розвивається від фантастичних (Дж. Відома, О. Карда) до фентезійних версій (Дж. К. Ролінг, Р. Ріггз, Т. Дж. Ключ, Р. Яррос та ін.), причому іноді виявляємо інтерпретації, де поєднано антураж постапокаліптики й фентезі. В «Інституті» С. Кінга синтез фентезійного і фантастичного складників формує сучасний синтетичний текст. Модуль «дім дивних дітей» є в «Інституті» центральним і структуротвірним (адже здатний мати різні позиції й функції в творі), містить ряд сюжетних ускладнень порівняно зі своїми попередніми інтерпретаціями (не випадковим вважаємо згадування в творі «Володаря мух» В. Голдінга [12, с. 94] як одної з протокерсій аналізованого конструкта) та маркований відповідно до оновленої в перші десятиліття ХХІ ст. фентезійної парадигми. Останнє, з огляду на інтерес С. Кінга до фентезійної сфери [12, с. 559] є природним.

Метафоричним «домом» (у його негативній іпостасі) в «Інституті» є таємний медичний лабораторний комплекс, де піддослідними «в'язнями» [12, с. 80, 104] заради ефемерної мети – передбачення і коректування майбутнього – стають викрадені з сімей діти-екстрасенси. Масштаб розіграної трагедії руйнування дитячих доль стає очевидним у фіналі твору, де виявляється, що описана і знищена лабораторія є складником міжнародної мережі аналогічних закладів.

Згідно з традицією художнього розкриття аналізованого сюжетно-образного конструкта С. Кінг зображує внутрішнє функціонування таємної лабораторії крізь призму сприйняття введеного до неї Люка Елліса, який із потраплянням до «інституту» паралельно переживає посилення власних надприродних умінь. Характерно, що за типом обдарованості співробітники лабораторії поділяють дітей на дві категорії, і Люк у результаті опановує обидва типи екстрасенсорики, три-

маючи це в таємниці. Зокрема, таке положення засвідчує перебування героя у двох запропонованих письменником світах (окрім буквального зв'язку Люка Елліса з реальностями лабораторії та зовнішнього світу) – так Люк наближається до постатей максимально обдарованих у їхніх художніх світах Беатрис Пріор із «Дивергента» («Divergent», 2011–2013) В. Рот чи Вайолет Сорренгейл з «Емпіреїв» Р. Яррос. Балансування героя на межі двох світів стає візитівкою фентезі першої чверті XXI ст., багато в чому впливаючи з узаємозближення й дифузії в цей час класичних опозиційних сил добра і зла, що між ними в означений період виокремлюється своєрідна (сіра) зона нейтральності, не передбачена в мета-жанрі попереднього періоду. Недаремно обіграно в романі образ ніцшеанської безодні, по мосту над якою прагне пройти Люк [12, с. 53].

С. Кінг підтримує й розвиває актуалізовану в сучасному фентезі проблему допустимості боротьби зі злом силами зла, оскільки герой тепер часто безпосередньо пов'язаний з «темним» началом (пригадаймо Гаррі Поттера Дж. К. Ролінг, Джейкоба Портмана з названої гексалогії Р. Ріггза, Рогана з «Чорнокнижника» («Černokněžnik», 2003–2006) Ю. Червенака, Анни Стожар із «Палімпсесту» (2017–2019) Я. Каторож та інших. Означена проблема, як видно, є глобальною і лежить у площинах етики й теології.

Прикметна у фентезійній романістиці XXI ст. рецепція подій Голокосту часів Другої світової війни (у Р. Ріггза, Д. Гаркнесс, Х. Векер та ін.) проходить і в «Інституті»: події в лабораторії для Люка Елліса як для геніальної дитини (цим у творі уможлиблюється «пригадування» героєм травматичного минулого людства й водночас витримується один із критеріїв аналізованого конструкта – умовності дитинності героїв «дому») асоціюється з нелюдськими дослідами фашистів у концтаборах [12, с. 539], зокрема в Освенцимі [12, с. 64, 104]. У контексті єврейської теми в романі продуктивним бачиться зіставлення позитивної та негативної іпостасей моделі «дому дивних дітей» відповідно в гексалогії Р. Ріггза і романі С. Кінга. Якщо метафора Ріггзового «дому» символізує захист «дивних», яким удалося уникнути знищення в газових камерах [18, с. 21], то асоційованість злочинів над дітьми в Кінговому «домі»-лабораторії з дослідженнями нацистів в Освенцимі (герої дізнаються, що перший подібний «Інститут» був розташований у нацистській Німеччині [12, с. 539]) засвідчує ступінь насилля над дитиною як майбутнім людства й водночас дає оцінку діяльності лаборато-

рії як неприпустимого злочину, котрий не може бути виправданий жодною метою. Аналізований конструкт у романі С. Кінга органічно вписується до відповідного інтерпретаційного кластера паралельним порівнянням дітей в «Інституті» місис Сигсбі з інвалідами і старими людьми [12, с. 303], чим закріплює згаданий травматичний дискурс [див.: 14, с. 371–372]. Такий дискурс простежуємо у прямому (у «Звільненні, або Спеціальній школі Сибіл Джойнс для дітей, які говорять з привидами і мають слух» – «Riddance: Or: The Sybil Joines Vocational School for Ghost Speakers & Hearing-Mouth Children» (2018) Ш. Джексон) або інверсійному значенні (наприклад, у супергеройському корпусі, де надобдарованість може сприйматися навколишніми звичайними людьми як неповноцінність).

Жахливу реальність подій у «школі місис Сигсбі» відтіняє контрастно поданий С. Кінгом лейтмотив – ув'язнені діти читають на «інститутському» плакаті: «Просто ще один день у раю» [12, с. 63, 107, 132]. Такий же прийом, але з іншою тональністю використовує пізніше в «Домі у волошковому морі» Т. Дж. Клюб, варіюючи для свого героя, втомленого дискомфортом існуванням, пов'язаний з зображенням морського пляжу метафоричний вислів: «Мрієш туди потрапити?» [19, с. 35, 37, 51].

Відповідає тональності іпостасі конструкта також роль формального його очільника: міс Перегрін у творі Р. Ріггза захищає своїх вихованців, тимчасом як місис Сигсбі очолює знущання і знищення дітей у лабораторії (порівняймо з «чорною школою» у «Крабаті» («Krabat», 1980) О. Пройслера).

Коли у фіналі гексалогії Р. Ріггза герої віднаходять для себе новий «дім» – копію зруйнованого німецькою бомбою старого, то в романі С. Кінга піддослідні звільняються зі страшного закладу (пригадується інша лабораторія в «Дивних» («Freaks», США, Канада, 2018) реж. А. Стейна і З. Липовські), але в результаті стикаються з одним із патронів мережі цих лабораторій, тобто, іншими словами, звільнення героїв у романі є умовним, оскільки простір тортур продовжує існувати, а отже, метафорично залишається частиною світу психологічно скалічених дітей. Для художнього космосу С. Кінга такий прийом – умовне залишення / звільнення героя з (жахливого) простору – характерний.

Нарешті, міжособистісний план узаємин в аналізованій версії «дому дивних дітей» демонструє закоханість героя в представницю внутрішньої спільноти, для якої Люк також стає визволителем.

Цю характеристичну рису сюжетно-образного модуля – закоханість героя в «домі» – виявлено і в гексалогії Р. Рігза (Джейкоб Портман) чи в «Четвертому крилі» Р. Яррос (Вайолет Сорренгейл).

У такий спосіб, можемо доповнити положення Х. Стренджелл стосовно використання С. Кінгом «літературних формул» [7, с. 156]: письменник, крім того, успішно розвиває власні сюжетно-образні конструкти, які проходять стереотипізацію в його творах (і в результаті рецепції – в текстах інших авторів), причому в цьому процесі можемо виділити навіть певну етапність. Якщо структура «дому дивних дітей» у романі «Інститут» є оформленою і може бути розпізнана в літературно-мистецькому контексті, то ця ж структура в раніших текстах автора простежується в більш абстрактному вигляді. Таким прикладом є «Ловець снів», де концепт «дім дивних дітей» є швидше абстракцією, хронологічно віднесеною в дитинство чотирьох головних героїв, для яких хлопчик-телепат Дуглас Кейвелл (Даддітс) відіграє роль і опікуна-дарувальника, і захисника. Момент таємничої події в дитинстві – отримання надприродних здібностей – героями згадується постійно в дорослому житті, ця пам'ять об'єднує їх, формуючи атмосферу присутності Даддітса в житті героїв. Тобто умовно герметичний простір конструкта «дім дивних дітей» як маркер витримується. Про призначену для них роль як місію четвірка друзів дізнається згодом, уже в дорослому віці, тобто наша теза про умовну дитинність представників сюжетно-образного модуля у «Ловці снів» також очевидна. Якщо в «Інституті» фокус уваги зосереджений на внутрішньому функціонуванні «дому», то в «Ловці снів» – на місії «колективного героя» в зовнішньому стосовно «дому» просторі.

Висновки. Запропонований аналіз роману С. Кінга свідчить про потребу оновлення методологічних координат фентезійного метажанру і розроблення теорії сюжетно-образних конструктів як чергового типу модульних структур у сучасній літературі загалом. Успіх «Інституту» С. Кінга багато в чому зумовлений провокативним порушенням у книзі актуального спектру соціокультурних проблем (зокрема аспектів магічної свідомості сучасника) та майстерним міфопоетичним аранжуванням розповіді. Міфопоетична парадигма роману належить до джойсівського типу міфологізування, тобто сформована інтенсивним інтертекстуальним наповненням. У розробленні конструкта «дім дивних дітей» як провідного рушія в сюжеті письменник поєднує фантастичний і фентезійний компоненти, ураховує досвід своїх раніших творів, а також прози колег, отримуючи оригінальну і злободенну версію відповідного модуля. Прикметно, що в «Інституті» відображено ключові параметри трансформації фентезійної парадигми перших десятиліть ХХІ ст.

Положення нашої статті можуть бути розгорнуті у форматі масштабного дослідження еволюції міфотворчих стратегій зрілого С. Кінга, а також загалом американської і європейської фентезійної прози першої чверті ХХІ ст. Крім того, стаття дозволяє концептуально розглянути феномен модуля «дім дивних дітей» у доробку С. Кінга і метажанрі в цілому; порушує проблеми зворотного синтезу фантастики і фентезі на сучасному етапі розвитку, художнього відображення проблеми магічного мислення людини ХХІ ст. Очевидно, що подальше системне вивчення романів зрілої творчості С. Кінга в жанровому контексті є доцільним і перспективним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. James E., Mendlesohn F. Introduction. *The Cambridge Companion to Fantasy Literature* / ed. E. James, F. Mendlesohn. New York: Cambridge Univ. Press, 2012. P. 1–4.
2. Attebery B. *Fantasy: How It Works*. Oxford: Oxford University Press, 2022. 198 p.
3. Mendlesohn F. *Rhetorics of Fantasy*. Middletown, Connecticut: Wesleyan Univ. Press, 2008. xxv, 306 p.
4. Вишницька Ю. В. Міфологічні сценарії в сучасному художньому та публіцистичному дискурсах: монографія. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 612 с.
5. Годунок З. В. Ключі фентезійного сторітелінгу. Літературознавчі етюди: монографія. Острог: Нац. ун-т «Острозька академія», 2025. 251 с.
6. Badley L. *Writing Honor and the Body: The Fiction of Stephen King, Clive Barker, and Anne Rice*. Westport; London: Greenwood Press, 1996. xiv, 183 p.
7. Strengell H. *Dissecting Stephen King: From the Gothic to Literary Naturalism*. Madison, Wisconsin: The Univ. of Wisconsin Press; Popular Press, 2005. x, 304 p.
8. Magistrale T. *Stephen King: America's Storyteller*. Santa Barbara, California; Denver, Colorado; Oxford, England: ABC-Clío, 2010. xvii, 182 p.
9. Vincent B. *The Stephen King: A Complete Exploration of His Work, Life, and Influences*. [N. p.]: Epic Ink, 2022. 240 p.

10. Allan N. The Institute by Stephen King review – return to DuPray. *The Guardian*. 2019 Sep., 4. URL: <https://www.theguardian.com/books/2019/sep/04/the-institute-stephen-king-review> (дата звернення: 27.09.2025).
11. Huneke R. J. The Institute Is One of Stephen King's Best: Book Review. *The Forgotten Fiction*. 2020. Mar., 19. URL: <https://theforgottenfiction.com/book-review-the-institute-is-one-of-stephen-king-s-best> (дата звернення: 21.09.2025).
12. King S. *The Institute: A Novel*. New York; London; Toronto; Sydney; New Delhi: Scribner, 2019. 561 p.
13. Gurduz A. Home for peculiar children as a plot strategy in fantasy metagenre of the first decades of the XXI century. *European Socio-Legal and Humanitarian Studies*. Baia Mare [Romania]: Rik-U, 2023. № 1. P. 37–46. URL: http://ehs-journal.ro/wp-content/uploads/2023/05/ESLHS_1_23.pdf (дата звернення: 27.09.2025).
14. Гурдуз А. І. Український фентезійний роман 2000–2020 рр. у слов'янському, англійському й американському контекстах: особливості національного міфотворчого коду: монографія. Миколаїв: Іліон, 2023. 528 с.
15. King S. *Later: [A Novel]*. [N. p.]: Hard Case Crime, 2021. 246 p. URL: <https://short-url.org/1bFQC> (дата звернення: 27.09.2025).
16. King S. *Fairy Tale: A Novel*. Waterville: Thorndike Press, 2023. 972 p.
17. Sanderson B. Sanderson's First Law. *Sanderson Brandon: A personal website*. 2007. URL: <https://www.brandonsanderson.com/sandersons-first-law/#:~:text=Sanderson's%20First%20Law%20of%20Magics,the%20reader%20understands%20said%20magic> (дата звернення: 27.09.2025).
18. Riggs R. *Miss Peregrine's Home for ivPeculiar Children*. Philadelphia: Quirk Books, 2013. 382 p.
19. Klune T. J. *The House in the Cerulean Sea*. New York: Tor, 2020. 398 p.

Дата першого надходження рукопису до видання: 26.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 30.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025